

СЕЉАК.

Недељни лист за поље, кућу, башту, умјетност и обртност.

ГОДИНА VI. „Сељак“ излази сваког Понедељника на велико по табака.
И. Сад. За боље разјасњивање доноси дрворезе и прилоге.

БРОЈ

7.

Предлатити се може код уредништва „Сељака“, код познати скупитеља и код сваке ц. кр. поште. Рекламације шаљу се незапечаћене.

14. МАРТА

1866.

На годињу 4 фр. а. вр.

Издаје и уређује: Ђорђе Радић.

На по године 2 фр. а. вр.

Воћарство.

Прво побуђење к' ваљаном воћарству мора проizaћи из добро устројене општинске школе. У свакоме предјелу, који је год за воћарство способан, ваља школе са већим комадом принадежеће земље устројити, гди би се лепа башта усадити могла, у којој би се деца јошт из малена каламлењу и облагорођавању воћа и други рашћа научили, гди би природу појединога биља, које човеку хасне доноси, добро упознали и оно изучили, шта једног биљу шкоди, шта-ли му добро чини. Подај детету, које се добро учило и које из школе излази, у место књижице ил' колајне, коју воћкицу у спомен и награду његовога приљежања. Ове ће му воћкице, док живи, слатке опомене његовога детинства бити, као поклоне ће их он приљежније неговати и надгледати; под ладовином нарастлих дрва ће он својим децама причати о својој младости, и тако ће школско дрво боље и благородније плодове рађати, којих ће се вредност у добродјетели целога потомства показати и укоренити.

Неговање воћака даје на соразмено малом комаду земље врло велика прихода. Неговање воћака улепшава живот човечји и облагорођава му ум. Можеш примјетити, да су приљежни и умни воћари и пчелари понајвише добри, весели и ваљани људи. Обход са чистом природом, поглед на њена чуда и на њен строги поредак, омиле човеку сваки рад. И ми можемо ласно помислити, како би нам мило било оно богато рађајуће дрво доцније погледати, које је с' нами заједно одрастло; то ће нас радо и на нашу младост опоменути.

Тако је у гдеојим предјелима Њемачке обичај, да се у спомен новорођеном детету воћкица у башти усади. Како је то пријатно видити, гди воћкица са дететом заједно расте, цвета и плодове рађа. Тај би обичај и ми могли код нас увести; и заиста би тиме целога свету показали, да и ми за напредком тежимо и да и ми њежно чувствовати можемо. Та би нам воћкица увек дала повода, да детету лепе оне плодове са његовим делањем срањујемо, те да му улијемо тиме њежна чувства за будући живот његов; како ова воћкица лепе плодове рађа, тако му ваља у главу од малена уселити, да и он тако у будуће дјела, да му труди његови племенитим плодова увенчани буду.

По плоду се познаје воћка, а човек по дјелима његовим!

Таквим се обичајима преобраћа и неплодна земља, у плодну башту. Нека чини сваки тако, пак ће се и цела отачбина улепшати; а и сваки ће се тада радо сином такове отачбине назвати, у којој људи тако племенитог осећања станују. У таковој отачбини нема сиротиње!

Баштованлук, воћарство, свилодјелије и пчеларство, то су струке, које се немогу довољно сиромашнијем сељаку препоручити, јер се земља дупло употребити може, јер се међ воћем и друге плодине посејати могу, а воћки је доста, кад се само из јутра и с' вечера надгледати, које би се време иначе узалуд пропустило.

Друго биље зактева свакогодно приправљање и сејање, а воћка се сваке десете и педесете

године усађује; жетва других плодова извршује се знојем лица човечијег, а берба воћака певањем и весељем.

Радић.

О најглавнијим болестима наших воћака.

Узроци што нам воћке болују, врло су разни. Или се са воћком противприродно поступа, или није у добру земљу, или на добро место усађена, или има мало ил' сувише влаге, ране, светлости и промаје; исто јој тако шкоде и непрестани јаки мразеви у невреме, ветрине, медљика, спољашње повреде сваке врсте. бушење и кварење од разни бубица и природна старост.

Први и највећи узрок болести налази се обично увек на жилама. Кад се ту боља зачне, та је најопаснија.

Прегњечи само жилу — то је доста цело дрво повређено, јер се тиме ток сокова поремети; ово је болест, која се брзо на цело дрво разпростре и животу дрвета велика квара причињава, ако му се брзо не помогне.

Ал и спољашњи упливи, који ни мало са жилама у свези не стоје, могу разне болести проузроковати, и ови увек почињу од озго и иду доле, пак недопуштају жилама да свој посао као што ваља извршују, јер је и биље као и животно органично створење, у ком свака повреда равнотеже, живујуће деловање слаби и тако здрављу шкоди.

Умирање млади воћака. Често се догађа, да млада дрва, која с' пролећа одма нетерају, или тек слабе изданке и листиће рађају.

Овде ћемо морати таково дрво пробати, дали је овлаж ил' чврсто усађено; ако дакле нађемо да је овлаж усађено, онда га ваља изкопати и жиле му испитати, да нису од мишева, ронаца или други бубица повређене; ако је то, онда треба те жиле одсећи докле су повређене. Ако време допусти, треба таково дрво у ладовину усадити и то у добру земљу, пак га по потреби довољно заливати; тако се догађало, да је тим начином дрвету поможено било.

Осим ове повреде жила може том куњању и то узрок бити, да на оном месту гди је усађено нема довољно ране, промаје ил' сунца.

Испуцана кора. Ово долази од премног сока.

Ова се болест и онда указује, кад је јесен влажна и топла, и кад зима напрасно са јаким мразевима после такове јесени наиђе; а и онда, кад месец фебруар воће сувише измами, а марта месеца јаки мразеви наступе, у таквом случају кора пуца.

Ако је дрво здраво и јошт младо, то се рана ова и сама залечи, ал је опет боље, кад се кора, докле је испуцана одреже, рана са воском (белом смолом, ил' кривијом балегом и белом земљом) замаже и крпом обмота.

Слепи изданци. Ови долазе од невештог ка-

ламлења на каламљеном, или на другом ком месту на дрвету.

Ако су изданци велики и на старијим дрвама, онда ји нетреба одсећи, јер се тиме старије дрво повређује.

Ако је пак дрво здраво и младо, онда се могу такви изданци без икакве штете одсећи, а рана се исто тако као и пре са смолом замаже, да туда сок узалуд не изтиче.

Опала. Кад дебло није у стању сав онај сок да потроши, који из жила добије, онда се нагомила међ дрветом и кором, пак се ту ужеже. Често се догађа да кроз кору продре, те су те упливом воздуха читава рана направи.

Опала може доћи и од невештог подрезивања дрва у невреме, од хрђавог положаја и премног сока.

Од узрока зависи и лечење дрва.

Ова болест, која је од туда име своје добила, што та болестна места као опаљена изгледају, може се лако излечити, ако се дрвету брзо у помоћ притече.

Ако је ова боља у жилама или на другом ком месту тако мах узела, да већ и лика и кора трунути почну, онда су сви покушаји и средства донкад — никад је више не излечи!

Кад болест ова од премног сока дође, онда треба кору на дрвету запарати, које то исто значи, као кад се човеку, који је пун крви, крв пусти. Покрај свега тога морају се сва места која су опаљена до здравог дрвета изсећи, ваљано изчистити, са добром смолом замазати и платном обмотати.

Ако се ово за времена учини, моћи ћеш јошт дрво и подићи.

Суша. Ова се болест указује прво и прво на врвовима гранчице или баш на читавој грани; најчешће се указује на старим дрвима.

Узроци су понајвише повређене жиле, или старост дрвета. Може и од хрђавог положаја доћи, које се подмлађивањем дрвета одклонити даје, ал само на кратко време.

Одговор и попуњење чланка:

„О утамањивању дивје зоби“.

У првом броју овогодишњег „Сељака“ има један допис из Србије, под насловом „Утамањивање дивљега овса“, или по нашки речено „дивјака“ (дивје зоби). Будући је ово врло важно питање, и што наш народ, нарочито у Бачкој, од те боље јако пати, то ћеш ми пријатељу мој допустити, да и ја коју о њему рекнем и по нешто допуним.

Дивјак није скитница као котрљан, да га ветар донесе (Недонесе га целог, него му се семе разлеће. Уред.), већ он је чедо хрђавог газдинства; зашто дивљака у ваљано урађену земљу ветар недонесе? (Ако се нигде није ваљано земља радила, то се је заиста код великог војводе Албрехта, и опет га је 4 године било. Ур.) Зашто дивјака у окопавини мало, ил' одвећ ретко има? (Јер се раним

окопавањем јошт у зелено утамани. Ур.) Зашто га се у мјенимом газдовању небоје? (Те како га се и тамо боје. Ур.).

Ваљано орање, копање, дрљање, згодан распоред плодина, пак нећеш знати, ни да има дивјака на свету. Дивљак је награда понајвише хрђавом газдинству.

Дивљак се рађа по највише код газда, који једно за другим три, четири, и пет пута сламне производе на истом земљишту сеју, а нарочито кад једно за другим зоб на зоб мету, или кад после жита, јечма, зоб, или кад најпосле за житом, зоб, јечам сеју — овај начин газдовања колевка је дивљака.

Дивљак се рађа кад се незрело ђубре на стрњску њиву износи, ди ће се зоб или јечам сејати.

Дивљак се коти, кад се пролетњи усевни на стрњско орање у јесен орано бацају (нарочито зоб), без да се екстирпира или бар поштено пре, па и после сејања дрља.

Дивљак се запаћава кад се зоб у блато баци, а доцније дуго за суши, пак још нарочито да је плитка и поширока бразда.

У мокрој години нарочито пролећу, ретко дивљак овлада, његова је влада кад све друго погорева. Он не треба ни росе ни кише, већ буја као бесан, на радост несмотреног газде.

Ко оће да се сачува дивљака мора на сљедеће добро пазити:

- а) Нигдар више од две стрњике једно на друго не мећати, а још боље један пут сламу један пут окопавину.
- б) Незрело ђубре нарочито сламурице под зоб и јечам на стрњску неизвлачити.
- в) У јесен под зоб и јечам само кукурузовину орати а стрњску никако, а још нарочито ди екстирпатора није.
- г) Орање несме сувише влажно бити, а бразда ситна и дубока.

А ко га је у своји недри однеговао, може га се на сљедећи начин опростити:

- а) Таки чим си летину увезао, њиву ди је било дивљака, само с цола и по узори, или боље рећи попарај, до јесени један пут подрљај, у пролеће доцније кукуруз посеј. За кукурузом опет доцније посеј вику, а рано у зелен покоси, дубоко узугари, па жито баци, па уверен буди, да ћеш жељан бити тога немилог госта.
- б) Ако земља није сасвим слаба, у јесен узугари, зими пођубри, с пролећа рано узори, па доцније кудељу или лан посеј, па га такође нестати мора.
- в) Ко нема ђубрета, нека с пролећа узоре, у половини маја на ново пооре, па посеје проју, а још боље риљ, затим узугари па жито баци.

Ово су сигурна средства; а детелина, репица, кромпир, нису шта више, прва два га унапређују, кад су добре године још и Боже помози, ал кад за суши да Бог сачива. А за истребити га па детелину на детелину бацати, видели се смешно бити, јер то би могао само душманин земље чинити, а не пријатељ напредног газдинства. (Кад је земља добра, то

бива; ја сам се бар о томе уверио; само хрђава земља то неподноси. Ур.).

Пре него што завршим, имам јоште приметити, да ће онај газда најпаветније чинити, који дивљака по доста у јечму и зоби имаде, да ове усеве чим дивљак влата на сено покоси, а њиву под кукуруз узугари.

Ето толико о дивљаку знадо ти рећи.

Емил Чакра.

О дубоком затрпавању семена.

Осим тога, што су нам пређашњи покушаји и искуства доказали, да је врло штетно, кад се семе одвише у земљу утрпа, посведочавају нам сад најновији покушаји, који су у сјеверној и јужној Француској чињени, при којима се је доказало, да 6 палаца у земљу утурано семе ни изникло није, а друго је семе све боље ницало, што је више горе лежало. Дубље од 6 палаца лежеће семе сасвим је изтруло, а на против најближе површину лежећа и земљом мало само прекривена, рађаше најкрепчије биљке.

Ово бива из сљедећи узрока: 1. Што супка (Samenlappen), која клици као покривало служи, само на чистој зраки живети може; 2. што се супке боље развијати могу кад су мање са земљом покривене; 3. што тај посао не могу извршавати, ако је семе дубоко у земљи затрпано; 4. ова правила важе за сва земена; 5. због таквих препона произлази у клици слабост и болест, које се обично другим узроцима приписује; ал није други узрок никакав, но тај ког сам рекао.

Енглеске неке новине доказују: да због дубоког затрпавања, две трећине семена пропадне и да само једна трећина изникне. Може лако бити, да ту јошт и други узрока има, ал тај је најглавнији.

Кад споредимо родност једнога зрна, и израчунамо колико би ране добили кад би свако семе изникло, ја држим онда, да тај доказ није баш ни претеран.

О лечењу вина које на мишевину удара и које смрди.

Ако ти вино на мишевину удара, а ти га преточи у другу здраву киселицу, често га мути и разбијај, после осам дана на ново преточи, с' приправљеним сумпуром накади, остави га тако да престоји, а после неколико дана опет оточи, и вино ће ти се поправити.

Ако ли пак вино смрди, онда ваља узети једну гуњу, расећи је на четворо у накрст, ал тако, да се делови неразпадне, него уједно остану; сад с' концем обвежи ову гуњу и пусти је, на једном кану висећу у буре, да тек вино додирне. Гуња ће сву смрад у себе увући. Ако је буре велико, помећи више такви гуња.

Б. У Ст. Бечеју 8. марта. Ваше писмо од 24. јан. т. г. на мене управљено, у погледу „Сељака“ и његови негода: кроз што до сад пензази примно сам. — У колико ме је то у онај пар разтужило — у мисли: дакле у назадак идемо, кад тај један лист одржати неможемо! — У толико ме је после наскоро, угледавши 5 бројева „Сељака“ двоинном то обрадио и развеселило. Ко ме сам год показао ваше писмо, сваки је сажаљевао, ако Сељак престане излазити; — а како да немасмо узрока сажалити, кад погледимо по народу, и његовом духу времена неодговарајућем газдовању, како нам је он у том погледу сиромашан, и од дана на дан на горе стање стварао, и како је нужда прека била, коју ви увидисте и остваристе, за наставити народ у економичном погледу, да би до бољег напреднијег и извјестнијег материјалног стања и унапређења долазити могао: да се таки економичан лист у народу нашем држи и одржи.

Сељак нам је с досаданим радом био ваљан упутић у свестручном економском погледу. А свестручна економија да је нужна, искуством је доказано. Шта држи и одржава народ на пр. у горостасним и каменитим предјелима него свестручна економија. Тамо се поред ране у зрну негује и сточарство, и баштованлуци, воћњаци, и шупларство, и ово последње у Србији и Црној Гори канда по најбоље. — А за народ наш у равницама као у Бачкој и Банату живећи, канда је баш што не веле наручен илти добро дошао овакови лист, а то с тога: што је народ наш овде једностручан економ, и то у зрну, пак ако му зрно омане, он је онда просијак. Ово посведочава год. 1864.

Вама је познато господине! каква силна новца ми удаљени од шума издамо за дрва ради огрева само, а опорећи се зар би могло, да се ово бар у нешто неби избегло, и с тим помогло, кад би се дрва која овуда прте бољма подизала и то сваки око свога добра, салаша и т. д. а свуд око Тиссе и у унутрашњости бар врба и багрен добо напредују. —

Ст. Бечејска обштина у том погледу заслужује јавне похвале, што покрај Тисе дрва подиже, као и због оне од 80 ланаца обштинске баште ритске коју је разноврстним дрвљем и семењем засадила и засејала, да ју је милина погледати. У обште у Бечеју имамо лепе башта, и лепа благородна воћа, на које становништво овданије здраво држи. —

Радујем се господине! што су препоне — да „Сељак“ излазити може — с вашим пожртвовањем, у колико помоћу нови предбројника, у толико канда оним даром светлог кнеза Михајла — срећно уклоњене, слава му зато и од нас с ове стране увеличана била, и Бог га зато сваким добром обасуо!!

**** (Др. В. Лебе)** вели: „Ни један руфет неизскује толико размишљања, искуства и знања, као земљодјелство. Људи веле: научењаке правите од ваши наметни младића — а гегавце оставите да земљу обрађују. Ја пак велим, овако би требало ово правило да гласи: најбоље главе треба земљу да обрађују, гди је највиши степен размишљања нуждан, а немарише пустите да се науци уче.“

ОГЛАСИ.

Натечај.

На кр. господарско-шумарском училишту у Крижевци има се мјесто господарскога уредника поунити.

Задаћа овога уредника господарскога је управљање са заводским господарством и подучавање ученика господарско-шумарскога училишта у практичном господарству; уједно је исти први учитељ на ратарници, те има на ратарским питомци бдити, и непосредно управљати ратарницом.

Плаћа одмјерена му је са 700 фор, изван тога ужива бесплатан стан и врт у површини од 600 \square^o (хв).

За ово мјесто натечајати се желећи имаде доказати подпуно знање хрватскога језика, наставнога и службенога, или на колико то доказати неби могао, има ће се накнадно подврћи извиту пред извистим повјеренством за гимназијалне и реалне учитеље постојећим.

Осим тога имат ће изказати, да је господарствене науке на којем средњем или вишем господарском училишту с добрим успјехом свршио, тер се после тога најмање кроз три године бавио са практичним господарством.

Натјецатељи, који би уз то оспособљени били за учитеље пучких учиона или ниже гимназије или реалке, има ће предност пред другима.

По истекашем трогодишту, у којем је ново именовати се имајући уредник своју способност за подељену му службу показао, именована ће се дефинитивно уредником са свим државном чиновнику припадајућим правима.

Молбенице, ваљаними докази о доби, досадањем службовању или занимању, особито пак о теоретичном и практичном знању господарства и о знању хрватскога језика имаду се и то од оних, конм стоје у јавној служби путем непосредно предпостављена поглаварства, иначе путем подложне политичке области кр. овом намјестничком већу најдаље до 31. марта 1866. поднети.

У Загребу дне 14. фебруара 1866.

Натечај.

Концем месеца маја т. г. прими ће се шест ратарских ученика за трогодишњи течај у ратарницу кр. господарско-шумарскога училишта у Крижевцу о трошку земаљске конкуренцијалне закладе.

Осим ових мјеста има се такођер поунити утемељено по политичкој обштини Брдовац питиендијално мјесто на ратарници крижевачкој, на које ипак само младићи спадајући у подручје бивше политичке обшине Брдовац право имаду.

Натјецатељи за ова мјеста имаду вјеродостојно доказати:

1. крстним листом, да су навршили 16. годину добе своје;
2. извадком из грунтовнице или посједним листом, да спадају у сељачки staleж и колико земљишта посједују;
3. школском свједочбом, да су добрим успјехом свршили пучку учиону;
4. љечничком свједочбом, да су здрава и чврста тјела, те да су њим уцењене или да су наравне преболели богиње;
5. очитовање задруге, или где ове нема, родитеља, да привољују у трогодишње борављење питомца у ратарници.

Овим докази подрепљене молбенице имају родитељи или скрбници молитеља путем дотичних жупанијски котарски судова на кр. ово намјестничко веће најдаље до 10. маја т. г. поднети.

Од кр. дал.-хрв.-слав. намјестничкога већа.

У Загребу дне 5. марта 1866.